

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת נצבים

ג'ת"ת 11 -

מהענינים שהובאו בספר

דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

■ ה'הזדמנות הנדירה' - בימי הרחמים של חודש אלול

הרב פינקוס מביא משל [על גודל ההזדמנות של ימים נוראים]: מעשה בקרוואן* של 'בית כנסת' שהגיע 'ערב ראש השנה' עם הבימה ספסלים וארון קודש, והנה המנוף מחזיק הקרוואן באוויר והגבאים אווזים ב-4 הפינות ומזיזים אותו כדי שינוח כדבעי על הארץ, הונח הבנין נסתלק הנהג לשלום והלך לדרכו.

אך כאשר נכנסו לבית הכנסת 'שוד ושבר' הארון קודש לצד מערב, אמר 'בן הגבאי' מה הבעי' ראיתי שאחזתם 4 גברים וסובבתם כרצונכם המבנה, א"כ חזרו וסובבו, שוב...

אמר לו האבא לא כן בני! כל עוד הי' המנוף מחזיק המבנה באויר, ניתן לעשות הכל, אבל לאחר שירד על הקרקע מאוחר מדי - והנמשל: בימי הרחמים של אלול, ניתן לסובב את הדין, כאשר הימים האלה עדיין באוויר.

* כמין 'בית גדול', שמביאם אותו מוכן [מהמפעל], ומניחים אותו במקום שחפצים.

שואלים, מה הסיכוי שהעולם עומד בדיוק על מצב של חצי חצי?

א"ק, ונראה דהכי פירושו: שבכל נקודה שהעולם קיים, אם הוסיף מעט זכות - הרבה לכל העולם טובה, יותר מהמצב שהם עומדים בו כעת.

אמנם ברש"י (שם) לא משמע כך.

למען ספות הרוה את הצמאה (כט יח)

■ חוטא במזיד, ישלם גם על השגגות!

רש"י פי' שיתחייב גם על השוגג.

א"ק, והטעם, משום דגם 'עבירה בשוגג' צריכה כפרה [מדאצרכה רחמנא חטאת], אלא שיש [לשוגג] טענת אונס, אולם החוטא במזיד, 'מה לו ולאונס', הלא אף אם הי' יודע מהאיסור - לא הי' שב [ולכך חייב על האונס כרצון].

אילת מביא מהגר"א (אבן שלמה ד ז): ש'עבירה גוררת עבירה', דלפי שעבר קודם במזיד, לכן עתה בא לידו השגגה [ולכך חייב על השוגג].

ובפני אריה, מפרש לפי היסוד של הגר"א, את שאומרים בוידוי: 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון', שע"י העבירה ברצון, נכשל בשוגג.

לא יאבה ה' סלח לו (כט יט)

■ לא 'יאבה' ה' סלוח לו - לשון חמור בהרבה מאשר: 'לא יסלח לו ה'.

שואל ה"ט"ז מה הוא לשון 'יאבה' ומדוע לא נאמר בפשיטות 'לא יסלח לו ה'.

[ע"פ נחל אליהו] ונראה שבכל מקום, רוצה הקב"ה בחזרת השב, כנאמר (יחזקאל יח כג): 'אמר עליהם החפץ אחרון במת המת כי אם בשומו מדרכו', ולא עוד אלא שמהשמים מסייעים את השב, כדאיתא (שם"ר ה ב): 'פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח להם כפתחו של אולם'.

וחדש כאן הכתוב 'לא יאבה', שלא יסייעוהו מן השמים, שאין הקב"ה חפץ שיעשה תשובה.

שאלה: האם שמענו כזה דבר שאין הקב"ה חפץ בתשובה הרשע? **תשובה:** כן, כדלהלן:

נאמר בבני עלי (שמואל א ב): ולא שמעו בקול אביהם 'כי חפץ ה' להמיתם', והיינו שהרשינו באופן מיוחד, עד שרצו מן השמים שלא יעשו תשובה.

ומדוע חמור חטאו של הרשע אצלנו בפרשה?

תשובה: שאינו חוטא בחוסר מחשבה, אלא הוא מתבונן היטב בפרשה, ומארגן לעצמו ב'דעה צלולה' את האופן שיחטא, והאין הוא לא יוצרך להעש על כך, 'והתברך בלבבו לאמר שלום יהי' לי כי בשרירות ליבי אלך', וחושב או שהציבור ישלם עבור חטאיו מדין ערבות (ראה להלן).

או שהצדיקים ישלמו על חטאיו, ככתוב (דברים כח): 'גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר הזה, יעלם ה' עליך', ופירשו חז"ל, היינו 'מיתת צדיקים', ויאמר שהיא תכפר עליו, כידוע שמיתת צדיקים מכפרת [למה נסמכה פרשת פרה למיתת מרים וכו'].

מחוטב עצץ עד שואב מימין (כט ו)

■ מחוטב - ועד שרון נעל / מחוטב עצץ - עד שואב מימין / מעולל - ועד יונק / מהודו - ועד כוש

שואלים: היכן כאן המרחק? והי' צריך לומר: אתם ניצבים מ'המלך' עד שואב המים?

א"ק, וי"ל שלעיתים הכוונה ב'מעגל', כאשר שתי הקצוות נפגשים במקום אחד, וכן מצאנו בד' מקומות: א. כאן. ב. אצל אברהם מ'חוט ועד שרון נעל' [והי' לו לומר: מ'שק זהב - עד שרון נעל'. ג. הודו ועד כוש [למ"ד שניהם קרובים זה לזה]. ד. [במחית עמלק] (ש"א טו ב): 'מעולל ועד יונק', ולא כתיב מעולל ועד זקן].

ראה גם עה"פ בראשית (יד כג): 'אם מחוט ועד שרון נעל' 186.

מחוטב עצץ עד שואב מימין (כט ו)

רש"י פירש דקאי על הגבעונים, ופירוש ר' אלעזר מטלז, דההוכחה היא שאין דרך התורה להתייחס למקצוע, שאין ב'עצם המקצוע' שום גריעות.

אמנם הרלב"ג, פי' כפשוטו: שמדובר באנשים העסוקים לפרנסתם בקושי, ואין להם זמן לעסוק בתיקוני נפשם.

■ בפייט 'אדם יסודו מעפר וסופו לעפר' - היכן צריך לבכות

יש בנותן טעם להביא כאן משמו של רבי יחזקאל אברמסקי, שאמר העולם בוכה בימים נוראים בקטע של 'אדם יסודו מעפר וסופו לעפר', אבל אני שם אינני בוכה כי: 'כך נאה וכך יאה' מאחר שיסודו מעפר כך דינו שיחזור לעפר.

אני בוכה על 'בנפשו יביא לחמור' שעליו לבזבז 'גרגרי זהב' מהחיים שבהם יחסיר מתיקון נפשו - עבור צרכי הגוף. [מהגרמ"מ שולזינגר].

למען הקים אותך (כט יב)

■ מה הם ק' קללות חסר ב'?

רש"י: לפי ששמעו ישראל ק' קללות חסר ב'.

'אילת' אמאי לא אמר: ששמעו ישראל צ"ח קללות?

רבי יעקב עמדין: שרמז כאן לב' קללות 'שלא נכתבו', והוא מיתת צדיקים, כדאיתא* מאי דכתיב (כח סא): גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה, זו 'מיתתם של צדיקים'.

א"ק, ונמצא דאכן, יחד עם 'כל חלי וכל מכה' - יש ק' קללות. וצ"ל ד'מיתת צדיקים', חישובו הכתוב לשתיים: 'כל חלי' ו'כל מכה'.

* ב'משך חכמה' ציינו: שהוא מאמר מקובל, ואין ידוע מקורו.

פן יש בכם שרש פורה ראש ולענה (כט יז)

■ עשה מצוה אחת - הכריע כל העולם לכף זכות.

בגמ' (קידושין מ), ר' אלעזר בר' שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר (קהלת ט יח): 'וחוטא אחד יאבד טובה הרבה', בשביל חטא יחיד שעשה זה - אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה [ע"כ].

ונמצא חומרו של ה'רשע' שבכאן, שהוא מרשיע 'עם חשבוניות', ומצאנו כה"ג: 'חומר בגנב מגזול', שגנב עושה חשבוניות.

והגר"א פ"י 'לא יאבה' - שלא יספיקו בידו לעשות תשובה [א"ק אפשר שהוא בגדר 'אחטא ואשוב'].

➤ והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה (כט כא)

■ במה חשוב יותר ה'ביקורת' של גוי שבא מארץ רחוקה [מגוי מקומי]? א"ק, מאי נפק"מ מהיכן הוא בא?

א. וי"ל: דדרך אדם הרוואה בעל מום קשה, או חולי נורא, הנה כשגר [החולה] לידו והוא רגיל בן יום יום, הרי שמאחר ורגיל בראייתו שוב 'אינו מתרגש' - לא כן אדם זר כי יגיע לכאן, תיכף ישאל: איך זה קרה לו? ומי דואג לו? - וכן כאן, הגוים הקרובים [לארץ ישראל], כבר הורגלו לראות את בני ישראל 'סחופים ודווים', ולא ישאלו, משא"כ ה'נכרי מארץ רחוקה'.

ב. שו"ר שהגר"ח מבריסק מתרץ [בגלל המשך הפסוק], שהגוים שסביבות א"י, יודעים שישראל חטאו, ויודעים 'על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת', משא"כ הגוי מארץ רחוקה, שישאל.

● מדוע חשוב מה אומרים הגוים?

א"ק, הודיע הכתוב: שגם ה'ההצלה' שהועילה לישראל בעבר - עתה לא תצלה [ראה המשך].

ומה היא אותה ה'הצלה' - 'חילול ה', וכן אמר משה (שמות לב): למה יאמרו מצרים ברעה הוציאם... [ואמר לו ה' סלחתי כדברך] / וכן (יחזקאל לו כ): 'ויחללו את שם קדשי' [רש"י, השפילו את כבודי, ומהו החילול, באמור אויביהם עליהם: 'עם ה' אלה ומאמצו יצאו', רש"י, ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו]. ובהמשך שם, אמר הקב"ה, שיגאל את עם ישראל מן הגוים בעבור 'שם קדשו המחולל'.

ועתה אומר הקב"ה: שיתן דעה בגוים האלו, כדממשיך קרא: 'ואמרו על אשר עזבו את ברית ה', וא"כ אין כאן חילול ה', ואין סיבה להציל אתכם.

עוד בענין הצלת 'עם ישראל' מחמת חילול ה', הובא עה"פ (במדבר יד ג): 'ושמעו מצרים' 2191.

➤ ושבת עד ה' אלוֹקֶיךָ ושמעת בקולו (ל ב)

■ א. שאלת רבי אלחנן לח"ה, בענין 'תוהא על הראשונות'

כתב ה'מסילת ישרים': הרי שרצח אדם, הרי שנאף, איך יוכל לתקן את הדבר? ה'יכול לתקן את המעשה העשוי מן המציאות? וממשיך המס"י: וחסד זה [של כח התשובה] וראי אינו משורת הדין.

ר' אלחנן שאל את הח"ח, למה כתב המס"י שחסד זה 'אינו משורת הדין', הלא מצאנו בגמ' (קידושין מ) [בהפוך]: במתחרט על המצוות שעשה [תוהא על הראשונות], שמצותיו בטלות, וא"כ דין הוא ש'תוהא על העבירות' - עבירותיו בטלים? [דמידה טובה מרובה ממידת פורענות].

א. ותירץ לו הח"ח: דאם מדובר בתשובה מאהבה, שזדונות נעשים לו זכויות, הרי בוודאי שיש כאן 'חסד מיוחד' מה [שהעבירות יהפכו לזכויות], ואם שב מחמת יראה, הרי אינו חוזר אלא מחמת העונש [ואם יבוטל העונש, אינו חוזר בן], א"כ אין זה חרטה מעולה, ושפיר יש כאן חסד.

ב. א"ק, עוד אפשר לתרץ: שב'מצוות' כאשר תוהא, הרי הוא מפקיר את זכויותיו, לכך הם בטלים, אבל ה'עבירות' הרי הם 'כחוב', וכי המתחרט על חוב פטור מלשלם.

■ ב. מאיזה טעם 'תוהא על הראשונות' - לוקחים לו שכר המצוות שעשה, עד עתה?

ג. א"ק, עוד נראה לתרץ [בהקדם שאלה], דהנה, אין שום סיבה בעולם שהמתחרט על המצוות, 'יקחו' לו את שכר המצוות, הגע עצמך פועל, שאומר לבעה"ב: ולוואי ולא עבדתי אצלך, והייתי יושב כל היום בבית המרזח, ושותה יין, יאמר לו בעה"ב: ככה? א"כ לא אשלם לך?!! [ודאי שאין בזה שום טעם].

כן הוא בתוהא על המצוות, שאומר ולוואי ובמקום ללמוד תורה, הייתי יוצא ונהנה מתענוגי העוה"ז, מדוע לא יקבל שכר על העבר?

אלא 'זה לעומת זה עשה האלוקים', וכשיסד הקב"ה 'כח התשובה' בעולם, שבכוחו למחוק את העבר - יוסד כנגדו כח ה'תשובה על המצוות', שמחוק את המצוות, ודבר זה 'גזירת מלך' הוא, הנצרך לבנינו של עולם* [עד כאן הקדמה].

והשתא נמצא ש'תחילת יסוד' 'מחיקת העבר' הוא משום חסד ה' - שאינו משורת הדין, ושוב אין מקום לשאלה: הלא גם במצוות כאשר הוא 'תוהא' נמחק העבר? דמחיקת המצוות באו בשלב ב', מחמת החסד של מחיקת העבירות לחזור בתשובה.

* וא"ת: תהא מידה זו בעבירות ולא במצוות?! כבר למדת, ש'זה לעומת זה עשה האלוקים', [וכן כשבטל יצר ע"ז בטל נבואה, 'אין אפוד ואין תרפים', ולא אמרינן יבטל יצה"ר, ולא תבטל נבואה]. א"ק, אגב - דומני שהפעילו את הסעיף הזה [של תוהא על הראשונות] אצל 'אחר', דאיתא בגמ' (הגיגה טו), שאמר [אחר]: הואיל וסילקו אותי מהעולם הבא - אלך ליהנות מן העולם הזה [א"ק, אולי היינו תוהא על הראשונות], ושוב איתא התם: דניתן למטטרון רשות למחוק את זכויותיו.

☆

■ ג. בתשובה צריך 'קבלה על העתיד' - ומדוע 'תוהא על הראשונות' לא צריך שיקבל 'לא לעשות מצוות'?

עכשיו שמעתי שאלה: דהנה בעבירה, אין מועלת תשובה, עד שיקבל על העתיד [חרטה על העבר וקבלה על העתיד], וצ"ב דהלא בענין המצוה [תוהא על הראשונות], לא מצאנו שיפסידם רק כאשר יתחייב שלא יעשה עוד מצוות*?

א"ק, וע"כ צריך לומר: דבעבירה עד שאינו מקבל על העתיד - אין כאן כלל חרטה, משא"כ במצווה שזה גדר של הפקר של המצוות, וא"כ מה לי שלא קיבל על העתיד.

* וכן כתב הרמב"ם (הל' תשובה ג ג): 'כל מי שניחם על המצות שעשה, ותהא על הזכויות, ואמר בלבו 'ומה הועלתי בעשייתך, הלוואי לא עשיתי אותך', הרי זה איבד את כולו ואין מזכירים לו שום זכות בעולם, שנאמר (יחזקאל לג): 'וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו'.

➤ ושב ה' אלוֹקֶיךָ את שבותך (ל ג)

■ מדוע השביע הקב"ה את ישראל, שלא לדחוק את הקץ - מה רע שיתפללו 'כמה שיותר' על המשיח?

מצאנו גמ' (כתובות קא): שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ, ופרש"י: 'שלא ירבו תחנונים על כך יותר מדי', וצ"ב מה רע בכך שיתפללו?

א"ק, נראה ליישב ע"פ הגמ' (נדה יג): אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות מאוצר הנקרא 'גוף'.

והנה תפקיד העוה"ז - שירדו בו הנשמות ויתקנו את הצריך להם.

- ונמשיל, אוטובוס הנוסע לירושלים ועובר על פני תחנות רבות, והנה אחד הנוסעים שעלה בתחנות הראשונות, 'קצרה רוחו' על ההמתנות המרובות בכל תחנה, והוא זועק על הנהג: 'די כבר! סע ישר ואל תעצור בתחנות! כמוכן לא יפה עושה הנ"ל שחושב רק על עצמו, ולא על הנוסעים האחרים שגם הם רוצים להגיע.

- וכן הוא בענין דחיקת הקץ, שהלא 'כאשר יגיע הקץ' יבואו ימים שאין בהם חפץ, ולא יוכלו ה'נוסעים' שעדיין לא יצאו מאוצר הנשמות 'גוף' לתקן עצמם.

אמנם צ"ב, דבהפטרה של נצבים, כתוב (ישעי סב): 'המזכירים את ה' אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ'. הרי שהנביא מפציר שלא יפסיקו 'לבקש', והוא קצת בניגוד לגמ' שהשביע הקב"ה שלא ידחקו את הקץ.

➤ החיים והמוות נתתי לפניך ... ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (ל טו)

■ הפורש מהציבור בהנהגותיו - זרעו לא ישמור את 'דרך ה'

צ"ב מה שהוסיף כאן 'זרעך'?

ונראה שלעיתים יש לאדם הנהגות 'ללכת בדרך פרטית' - לא כמו הציבור, ואולי הוא 'אישית' צודק, אך ילדיו שילכו אחר הנהגותיו, סופם ללכת דחי וליפול.

כגון: אדם המתפלל בבית [ולא בציבור], משום שכך הוא מכוון היטב כל מילה, ואף אם נימא שמותר לו לעשות כך - סוף דבר ילדיו 'לא ישאר בידם מאומה', כי את הכוונה כאביהם לא יעשו, רק ילמדו ממנו להתפלל ביחידות, וסוף דבר לא יתפללו כלל.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת וילך

– גזית 12 –

נחת לנו יום כיפור למען נחלל מעושק ידינו

נחת לנו יו"כ למען נחלל מעושק – וכי לשם זה בלבד ניתן – והלא הוא יום סליחה וכפרה

וכי לשם זה ניתן יו"כ, והלא הוא יום סליחה וכפרה?

א"ק, וי"ל דהנה לרבי [דומני שהלכה כמוהו], יו"כ כוחו רב ועצום, עד שמכפר לכל, ובלבד שאינו מבעט בכפרה, אמנם עבירות שבין אדם לחבירו אין יו"כ מכפר, וזה הדבר שנוטר לנו לתקן, לכך אמר **נחת לנו את יום הכיפורים למען נחלל מעושק ידינו** [שזה הדבר שאנו צריכים לעשות].

ליודע מחשבות בדין

א"ק, הנה בפיוטים ביו"כ אומרים: 'ליודע מחשבות בדין' 'לכובש כעסו ביום דין', והיינו משום שאחר 'ידיעת המחשבות' צריכים למידה זו של כבישת כעס, [ודי למבין].

וילך משה (לא א)

לאן הלך [ד' אופנים]

א. היעב"ץ כתב הואיל ונסתתמו ממנו מעינות החכמה, הלך לבקש תלמודו [אצל יהושע, או אצל הזקנים], והטעם שלא שלח להם שיבואו אצלו, לפי שבהכי מסייע מילתא טפי.

כדאשכחן בגמ' (מנחות ז) באבימי ששכת תלמודו והלך אצל רב חסדא תלמידו, ואומרת שם הגמ' הטעם [שהוא לא שלח לרב חסדא לבא אצלו] שעי"כ יזכה ללמוד טוב יותר.

ב. א"ק, עיו"ל 'וילך' כמו שמצאנו (ויקרא כו): 'אם בחקתי תלכו', שתהיו עמלים בתורה, ואף כאן על אף שנסתתמו ממנו מעינות החכמה (רש"י), לא אמר ממילא עוד 24 ש' אני בשמים ושם כבר יזכירו לו הכל, אלא עמל בתורה, ביומו האחרון.

ג. לפי שנתחייב מיתה 'על אשר לא קדשתם אותי' [הא אם קדשתם אותי לא הגיע זמנכם (רש"י)], ולכך ב'תשובת המשקל' הלך אל בני ישראל להודיע להם סופו על 'חטא מי מריבה', ובכך יהא קידוש ה', שהקב"ה מדקדק עם צדיקים.

ד. והמפרשים ביארו: שהלך להפדר מעם ישראל.

הקהל את העם (לא יב)

■ 'הקהל את העם' – האם נעשה נס שקולו של המלך חזק – או נס שהיו כולם בעזרת נשים

איך אפשר שישמעו כל ישראל את המלך כשהוא קורא, וקרא כתיב: 'תקרא באזניהם'?

ואין לומר שניתן כח בקולו, כמו שמצאנו בכהן גדול שאמר 'אנא ה'', ונשמע קולו ביריחו, שהרי מנו שם כמה דברים (ימא כב), ולא הזכירו 'קולו של המלך'.

עוד צ"ב האין נכנסו כל ישראל בעזרת נשים, ואין לומר שהיו מבחוץ, 'בהר הבית', שאין עושים כך 'לבני לוי', להשאיר אנשים שבאו למצות הקהל ממרחקים, עם נשים וטף, שלא יהיו במעמד.

אלא צ"ל שהי' נס שכולם נכנסו בעזרת נשים, ומעתה אין צריך כח גדול ב'קולו של מלך', שישמע קולו בעזרת נשים, שלא היתה גדולה כל כך.

וטוב לי נס אחד [שנכנסו כולם] שיפתור ב' 'בעיות' – מאשר נס שניתן כח בקולו, שעדיין צ"ב, איך משאירים אנשים מחוץ למעמד.

שוב אמרו לי שהאלישיך, אומר: שהי' נס שנכנסו כולם בעזרת נשים.

הקהל את העם האנשים והנשים והטף (לא יב)

מאיזה גיל הטף באו למצות הקהל? כתב המנ"ח שבאו מגיל יום.

ומובא בשם האדר"ת, דהוא נס שהחרישו כולם בשעת הקריאה.

הקהל את העם האנשים והנשים והטף (לא יב)

■ 'טף למה באים' – ב' פירושים

בגמ' (חגיגה א) אמרו: טף למה באים?! ליתן שכר למביאייהם. ומקשים: אם זה רק משום 'שכר למביאייהם', למה לטלטל הילדים הקטנים – שיביאו [ההורים] עצים ואבנים?

אומר ה'משך חכמה': [דמלבד הטעם 'ליתן שכר', יש גם] בוודאי ענין גדול להביא הקטנים, שעי"ז יקלטו אזניהם דברי תורה, וישפיע עליהם הדבר לטוב כאשר יגדלו.

★

באופן אחר: שואל מהרי"ץ דושינסקיא, מה השאלה 'למה באים', והלא כך הוא הדרך, מאחר שה'הורים וכל המשפחה' עלו ל'הקהל', היכן ישאירו הטף?

ומתוך, ששאלת הגמ': למה צייתה התורה להביאם, והלא ממילא יביאום, ומתוצאת הגמ': [ליתן שכר למביאייהם] שהציווי לא נאמר – אלא כדי להוסיף להם שכר על מעשה שממילא עתידים לעשותו.

★

עוד שמעתי בשם [?], [שבא לרמז 'טף למה באים'] ילד ש'מת בקטנותו, 'למה הוא בא'?' כדי ליתן שכר למביאייהם.

הקהל את העם האנשים והנשים והטף (לא יב)

■ ר' יהושע שעריטתו היתה בבית המדרש – כשגדל אמר מהדברים ששמע

בגמ' (חגיגה א) אמרו: טף למה באים?! ליתן שכר למביאייהם. בגמ' (שם) איתא מעשה בג' תנאים שהלכו להקביל פני ר' יהושע, שאל אותם [ר' יהושע] מה חידשו בבית המדרש? ובתחילה לא רצו להשיב לו [שאין זה נאה ללמד את הרב], ולבסוף נאותו ואמרו לו: את המימרא הנ"ל [טף למה בא ליתן שכר למביאים], אמר להם [ר' יהושע]: בקשתם לאבד ממני מרגלית טובה! [ע"י שלא רציתם לומר לי זה].

מסביר [המשך חכמה]: דעל רבי יהושע עצמו נאמר (אבות ב): 'אשרי יולדתו', דבירושלמי (סוף פ"א דיבמות): אמר רבי דוסא בן הורקנס: זכור אני שהיתה אמו מוליכה עריסתו לבתי מדרש, כדי שיתדבקו אזניו בדברי תורה.

ועל זה 'התלונן' רבי יהושע, שבוכות המימרא 'טף למה באים', אני יודע 'גודל פעולת אמי', ואתם בקשתם לאבד מימרא זו ממני.

אגב יש כמה פעמים בש"ס [כגון פסחים צו] שאמר ר' יהושע שמעתי [מימרא] ואין לי לפרש [אינני יודע פירושה], ואומרים [?]: שדברים אלו שמע בהיותו בעריסה בבית המדרש.

הן קרבו ימך למות (לא יד)

■ כשיבקש משה לדעת מה דיבר ה', אמר לו יהושע: 'זכי כשידבר עמך ה' הייתי יודע' [ביאור?]

בשבת זו ניטלה נבואה ממשה ונמסרה ליהושע, וכשאמר לו משה: מה דיבר ה'? אמר לו יהושע: כלום בשעה שדיבר עמך ה' – הייתי יודע מה דיבר עמך!

ורבים מתקשים, האין ידבר תלמיד עם הרב כך?!

א. יש מתרצים שכך צווה יהושע מפי הקב"ה, כדי שיסכים משה בדעתו למות.

ב. א"ק, ואפשר לומר בפשטות: שאמר הקב"ה ליהושע מילים אלו בנבואה [כלום בשעה וכו'], והוא [לפי תומן] מסר למשה מה שנאמר לו*, ומשה לא ידע שהוא אכן משיב על שאלתו, ומוסר לו הנבואה [שהיא בעצם תשובה לשאלתו], והי' נראה לו שהוא משיב מדעתו, והכל כדלעיל, שיסכים למות.

*ונמצא שלא העלים משה דבר, אדרבא מסר לו מה שהתנבא.

◀ הנך שוכב עם אבותיך וקם (לא טו)

■ מדוע זכה 'תחית המתים' - להיות מעיקרי הדת?

א"ק, לא מצאתי מדוע זכה ענין 'תחית המתים' [ובפרט לשיטות שעתידיים למות שוב לאחר מיכן] להכלל ב'עיקרי אמונה', מה כ"כ חשוב בפרט הזה?!

וחכ"א השיב: שהקפידא הוא על שאינו מאמין ב'דברי חכמים', א"ק, אך לא משמע כך ברש"י, כדלהלן:

דבגמ' (סנהדרין ז.) איתא: אלו שאין להם חלק לעוה"ב, האומר 'אין תחיית המתים מן התורה', ואומר [רש"י שם]: דאף שהוא מאמין ב'תחיית המתים', אך אומר: 'שאינו מן התורה', [ממשיך רש"י] כי מה לנו ולאמונתו של זה?! מהיכן יודע שכן יהיה?! ומסיים רש"י: הלכך 'כופר גמור הוא', הרי לנו שהקפידא הוא לא מחמת שאינו מאמין בחכמים - אלא על שנמצא [בסופו של דבר] שאינו מאמין בתחיית המתים.

◀ והסתרתי פני מהם (לא יז)

■ השגחה פרטית וכללית

ידוע שיש השגחה פרטית וכללית, ראה ב'שפתי חיים' שהבהמות: מושגחים רק המין אבל אין השגחה על כל פרט. לעיתים אדם מרגיש כמו 'בהמה' - שכל עניניו הולכים על ה'צד הגרוע ביותר', והוא חורש שהוא בודאי מושגח ב'השגחה כללית'.

אבל האמת היא הפוכה, שאותם 'קשי יום' מושגחים ב'השגחה פרטית ביותר'*, וראה ממנהג הארץ: לכל מאה אנשים יש רופא אחד, אבל בחדר של טיפול נמרץ שמצבם של החולים קשה - יש השגחה של רופא אחד לשני חולים.

* צ"ע האם שייך 'מושגח ביותר' - או שכל ישראל 'מושגחים ביותר'.

◀ הנך שוכב עם אבותיך וקם (לא טו)

■ 'מהו ישיני עפר' - טפי הו"ל 'מתים'?

א"ק, אגב - [בתפילת י"ח], צ"ב מדוע אמר 'ישיני עפר' - ולא 'מתים' כפי שאכן מסיים 'מחיה המתים'?

ואפשר לומר ש'ישיני עפר' קאי 'ארבנן', דאיתא בגמ' (שבת קנב): סוף דבר אמר לו*, והלא כתיב: 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב', אמר לו [המת, ששמו: 'אחאי בר יאשיה']: ההוא שעה אחת קודם תחית המתים.

והשתא אתי שפיר, ד'ישיני עפר' הם 'רבנן' ש'במותם עדיין חיים'.

ואם נימא דקאי ארבנן, ארווחנא, דמצלינן בתר הכי: מלך ממית ומחיה, ומה שבת יש ב'ממית'?! אלא דשבחו - שהמתין מלהמיתם לזמן גדול [עד 'שעה קודם שיחיו'], ואז ממיתם, כדי להפרידם מ'חומרות הגוף'.

* משום 'חיזוק' שיש כאן ב'עניני אמונה', נביא כאן את כל המעשה: היו אנשים שחפרו באדמה השייכת לרב נחמן [לצורך 'כל שהוא'], והגיעו למקום שהי' קבור שם מת, גער עליהם המת [לבל יחפרו]! באו [החופרים] ואמרו לרב נחמן: 'גער בנו המת', ניגש רב נחמן למקום לראות 'במה דברים אמורים', שאל רב נחמן את המת, מי אתה? אמר לו [המת]: אני 'אחאי בר יאשיה', שאלו רב נחמן והלא אמר רב מרי: 'עתידים צדיקים שיהיו עפר?' אמר לו [המת] אני לא מכיר את רב מרי, [ואיני יודע האם יש ממש בדבריו], אמר לו רב נחמן, הלא בפסוק כתוב (קהלת יב): 'וישוב העפר אל הארץ כשהיה?' אמר לו [המת]: יש פסוק אחר (משלי יד): 'ורקב עצמות קנאה', מי שיש לו קנאה [בחייו] נרקב [במותו].

ניגש רב נחמן אל המת, ומיששו, והנה רואה שהוא שלם לגמרי, אמר לו: למה לא תחזור לביתך?

אמר לו [המת]: כתוב (יחזקאל לו): 'וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם' [כלומר שאין לנו רשות לצאת מן הקבר, בלא זמן 'תחיית המתים'], ואז שאלו [שאלה אחרונה], הכתיב (בראשית ג): 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב?' אמר לו [המת], זה יקרה 'מעט זמן' לפני תחיית המתים.

◀ כתבו לכם את השירה הזאת (לא יט)

■ מ"ט נקרא פרשת האזינו 'שירה' - הלא יש בה פורענות

צ"ב מ"ט נקראת 'שירה', והלא יש בה הרבה פורענות? כתב הרמב"ן: א. לפי שהיא כתובה כשירה* [טור מימין וטור משמאל].

ב. עוד כתב הרמב"ן: 'כי ישראל יאמרוה תמיד ב'שיר ובזמרה' [א"ק, ובימינו לא ראיתי נוהגים כן].

ג. עוד אפשר לומר שנקרא 'שירה' לפי שיש בה גם דברי נחמה: 'הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצוריו'.

* א"ק, ואע"פ שאין צורת האזינו כ'שירת הים' וכ'שירת דבורה' - [שהם כתובים כ'לבני בנין'], אפשר שכל כתיבה 'עם הפסק של אותיות' הוי שירה, אלא שיש ב' אופנים כיצד לכתוב שירה, וטעם השינוי ראה בגמ' (מגילה טז).

ובטעם ההפסק בהאזינו - אפשר שהוא כדי להתבונן בדברי המוסר שבה.

◀ הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי (לא כז)

■ 'הן בעודני חי עמכם', 'ואף כי אחרי מותי' - פירא על הק"ו

שואלים הרי בגמ' (סנהדרין לו) איתא: על 'שכניו הרשעים' של ר' זירא שאחר מותו חזרו בתשובה, וכך אמרו [הרשעים]: כל עוד ר' זירא חי, ה' מתפלל עלינו, אבל עתה 'אם אין אני לי מי לי', וא"כ כיצד אמר משה ק"ו?

א. יערות דבש, בית יצחק מתרן, שמשה אמר: 'יש לי כבר נסיון אתכם' שמעשה של ר' זירא 'לא עובר עליכם', שהרי כשחשבתם שמתתי [במקום לחזור בתשובה] עשיתם עגל.

ב. והגר"א אומר: שיש הנהגה שהעונש בא מיד - והיא הנהגה של 'דור המדבר', ויש הנהגה של 'דורות מאוחרים יותר' - שרק כאשר הוגדשה הסאה, מקבלים העונש.

וזה שאמר משה: ומה בזמן שההנהגה היתה, של 'עונש מידי' - חטאתם, ק"ו כאשר ה'עונש יבוא עליכם בריחוק' / ויש מוסיפים [בעל נתיבות המשפט], דהיינו דכתיב (לא כט): 'וקראת אתכם הרעה באחרית הימים', היינו שלא תחזרו בתשובה, מחמת שלא תבוא עליכם הרעה אלא 'באחרית הימים'.

◀ הקהילו אלי את כל ראשי שבטיכם (לא כח)

■ מדוע לא נאסור תקיעת שופר בשבת, גזירה 'שמא יתקן כלי שיר'

[מתוך ספר 'פרשת השבוע'] כתב הרמב"ם (פ"ב ה"ו משופר): ר"ה שחל בשבת, אין תוקעין בשופר, ואע"פ שהתקיעה [איסור] כלי שיר' [בשבת] 'משום שבות', [ומן הדין היה שתוקעין 'שיבוא עשה' - וירחה שבות של דבריהם, מ"מ אין תוקעין], ולמה אין תוקעין, גזירה 'שמא' יולכנו למי שיתקע לו ויעבידנו ד"א ברה"ר, עכ"ל.

והקשה הלח"מ: אכתי נימא עשה דוחה שבות, מה לי [בתחילה] ששאלנו מחמת שבות 'דכלי שיר' ומה לי [בהמשך] שתרצנו 'גזירת ד"א'?

א"ק: ונראה לתרן ש'גזירת כלי שיר' נפגש ב'אקראי', [לפיכך נדחה ל"ת מפני עשה], משא"כ 'גזירת ד"א', הרי רבנן 'כבר ידעו' שיש כאן עשה דוחה ל"ת, ולמרות זאת גזרו, וכה"ג ודאי שגזירתם גוברת על העשה.

■ התוקע בשבת [למרות שחכמים אסרו] האם קיים המצוה?

האם קיים המצוה כשעבר ותקע? דעת רע"א שקיים המצוה*, וס"ל: שלא הפקיעו חכמים המצוה, והוא כדעת הראשונים (הר"ן והריטב"א, סוכה כח), דס"ל שכשעושה 'מצות סוכה' תוך כדי איסור דרבנן 'לא נפקע המצוה דאורייתא'.

■ האם אפשר לקיים ד' מינים בשבת - בלי לעבור על דברי חכמים

כאן המקום להציע, [בדרך משא ומתן - לפלפול ולא למעשה!!] להניח ד' מינים, [לקשט השולחן], ב'שבת דסוכה' [זכר למצות לולב, שהיתה במקדש], וכשנפנה השולחן לצורך הסעודה**, נמצא מתקיימת 'מצות לולב'.

ות"ח אמר לי כך: הרי להלכה מצוות צריכות כוונה, ועתה: אם אינו מתכוון למצוה, לא יצא - ואם מתכוון למצוה נמצא שעבר על רצון חכמים [שרצו בדווקא שלא יעשה המצוה].

* דו"ח מערכה ח' בחגיגה דף ד' בד"ה והנה המג"א.

** ד' מינים מיוחדים לקישוט, שלא יהא כאן 'מוקצה מחמת חסרון כיס'.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM